

MERİNOS KOYUNLARINDA KONTR – SEZON SIFAT UYGULAMASI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

(A Study in the applied the Counter Season on Merino Sheep)

Mehmet ÖRKİZ (*)

Gülen ÜN (**)

GİRİŞ

Yurdumuzda yaklaşık 40 milyon baş koyunun 1. 100. 000 başını çeşitli yaşlarda Merinos ve Merinos melezi koyunlar oluşturmaktadır. Bunlardan üretilen yapağı, dokuma sanayimizin yıllık ince yapağı ihtiyacının % 20 sini sağlamaktadır. Geri kalan % 80 i dışarıdan ithal edilmektedir. Bu dövizin tasarrufu için merinos koyun mevcudunun 5 milyon başa çıkarılması gerekmektedir. Halbuki son yıllarda merinoslaştırma çabaları yavaşlamış hatta duraklamıştır. Bunun başlıca sebepleri yapağı ve ette uygulanan fiyat politikası yetiştiricinin ürününü satacağı garantili bir pazar bulunmaması, merinos koyun yetiştiricilerimizin bu yönde eğitilmemiş olmasıdır.

Ülkemizde yaklaşık olarak 500 bin baş civarında saf ve çeşitli generasyonlarda melez anaç merinos koyunu mevcuttur. Halk elindeki yetiştirmelerde bunun her yıl yaklaşık olarak % 30 u kısır kalmaktadır.

Gelişmiş olan çoğu ülkelerde, et üretiminin ayrılmaz bir parçası olan, kârlı koyun işletmeleri varlıklarını üstün verim gücü olan koyunların yetiştirilmesi ile korumaktadırlar. Bu maksat için :

- a) Yavru verimi yüksek türlerin elde edilmesi,
- b) Et ve süt verimi yüksek yeni koyun türlerinin sağlanması için çalışmaktadırlar.

Koyun yetiştiriciliğinin kârlı olabilmesi için geniş ve verimli mer'aların geliştirilmesi yanında :

- a) Koyunları erken sığaya vererek ömür boyu fazladan bir doğum sağlanması,

(*) Dr., Lalahan Zootehni Araştırma Enstitüsü Uzmanı.

(**) Veteriner Hekim, Lalahan Zootehni Araştırma Enstitüsü.

- b) Bir batında birden fazla yavru veriminin sağlanması,
- c) Yılda iki veya iki yılda 3 doğum yaptırılması,
- d) Sun'i tohumlama ve hormonal metodlar uygulanarak, pazar durumuna göre istenen mevsimlerde doğumların gerçekleştirilmesi gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Bu çalışmada, Merinos koyunlarda kontr – sezon sıfat medodu uygulamakla kısırılığı asgariye düşürerek yıl içerisinde merinos kuzu üretimini arttırabilmek amacı güdülmüştür.

MATERYAL ve METOD

Araştırmanın materyalini Lalahan Zootekni Araştırma Enstitüsünde 1976 yılı normal ilkbahar doğumlarında kısır kalmış, daha doğrusu doğum yapmamış, koyunlar oluşturmuştur. Bunlar 10 Mart – 5 Nisan 1976 tarihleri arasında sığata alınmıştır. Koyunlara sıfattan önce 10 gün ara ile iki kere adele içi 1 cc. Ademin tatbik edilmiştir. Bunun haricinde herhangi bir hormonal müdahale ve flaşing uygulanmamıştır. 6 Ağustos 1976 da doğumlar başlamış ve 5 Eylül 1976 da tamamlanmıştır. Kuzular 30 Eylül'de süttten kesilmişlerdir. Böylece kuzular 25 - 30 gün arasında, ortalama 35 gün süt emmişlerdir. Kuzular 10 günlükten itibaren kuru ot ve kesif yeme alıştırılmışlar, süt kesiminden sonra ağılda kuru ot ve inüessesede koyunlara verilen dengeli rasyonla beslenmişlerdir. Koyunlar 15 Ekim – 15 Kasım 1976 tarihlerinde, normal sıfat sezonunda sığata alınmışlardır. Ancak bu sürede kızgınlık göstermeyenler bulunduğundan süre 1 Aralık 1976 ya kadar uzatılmıştır. 20 Mart – 25 Nisan 1977 tarihleri arasında doğumlar tamamlanmıştır. Kuzular 10 günlükken anaları ile beraber mer'aya çıkarılmışlar ve ortalama 105 günde süttten kesilmişlerdir. Kuzular ortalama bir aylık olduktan sonra her 15 günde bir tartılarak interpolasyon metodu ile 30, 60 ve 90 günlük canlı ağırlık artışları tesbit edilmiştir. Ağırlık artışlarını karşılaştırmalı olarak inceleyebilmek için 1976 ilkbaharında doğmuş olan kuzuların aynı dönem ağırlıkları da tesbit edilmiştir. Her üç doğumda elde edilen kuzuların beslenmelerindeki ayrıcalıklar şöyle olmuştur : Normal sezon doğumlu kuzular ortalama 105 gün analarını emmişler ayrıca anaları ile beraber mer'aya çıkarılarak mer'adan istifade etmişlerdir. Kontr – sezon kuzuları ortalama 35 gün analarını emmişler bu arada kesif yem ve kuru ota alıştırılarak 90 günlük araştırma süresince bu yemle beslenmişlerdir. Kuzuların ağırlık artışları istatistiki metodlarla değerlendirilmiştir.

ELDE EDİLEN SONUÇLAR

Normal sıfat sezonunda geçici bir hastalık nedeni ile kızgınlık göstermeyen veya kızgınlığın tam zamanında tohum alamamış dolayısıyla kısır kalmış merinos koyunlar Mart ayında yeniden sığata verilmişlerdir. Bu dönemde koyunların kızgınlığa gelmesi için hiçbir müdahale yapılmamıştır. Koyunlar normal olarak kızgınlık göstermişlerdir. Bunlara elde sıfat uygulanmış ve Ağustos ayında doğumlar olmuştur. Fertiliteye ait özellikler 1 No'lu tabloda gösterilmiştir.

Tablo : 1 – Kontr – Sezon Fertilité Durumu (1976 Sonbahar Doğumu).

	KB.	KO.	Genel
Koçaltı koyun	48	24	72
Kısır Koyun	20	4	24
Gebe Kalan Koyun	28	20	48
Sıkıt	–	1	1
Ölü Doğum	2	–	2
Doğuran Koyun	26	19	45
İkiz Doğuran Koyun	4	1	5
Tek " "	22	18	40
Doğan Kuzu	30	20	50
Kuzu Telefati (90 güne kadar)	2	1	3
Gebelik %	58.3	83.3	66.6
Doğum %	54.1	79.1	62.5
İkizli % (*)	15.4	5.2	11.1
Kuzu Verimi % (*)	115.4	111.1	113.2
Kuzu Telefati %	3.8	4.0	3.9

(*) Doğuran Koyuna Göre

Tablonun tetkikinde : 1976 Şubat – Mart doğum sezonunda kısır kalmış 48 baş Karacabey (KB) ve 24 baş Konya (KO) olmak üzere 72 baş Merinos koyun kontr – sezon koçaltı koyununu teşkil etmiştir. Bunlardan 20 baş KB. ve 4 baş KO. Merinos koyunu kızgınlık göstermemiştir. Diğerleri tohumlanmış ve gebe kalmıştır. Sıkıt ve ölü doğumlar çıktıktan sonra 45 baş koyun normal olarak doğurmuştur. % 66.6 gebelik ve % 62.5 doğum sağlanmıştır.

Kontr – sezondaki koçaltı koyunlardan ölen 2 baş, Tympaniden mecburi kesime tabi tutulan 7 baş, müessesese reforme edilen 20 baş koyun dışında kalan 43 baş merinos koyun 1976 normal Sonbahar sıfat sezonunda yeniden tohumlamaya tabi tutulmuştur. Normal sıfat sezonu fertilitite durumu ile ilgili özellikler 2 No. lu Tabloda gösterilmiştir.

Tablo : 2 – Normal Sezon Fertilitite Durumu (1977 İlkbahar Doğumu) .

	KB	KO	Genel
Koçaltı Koyun	25	18	43
Kısır "	6	5	11
Gebe Kalan Koyun	19	13	32
Sıkıt	–	–	–
Ölü Doğum	–	–	–
Doğuran Koyun	19	13	32
İkiz Doğum	7	5	12
Tek Doğum	12	8	20
Doğan Kuzu	26	18	44
Kuzu Telefati (90 güne kadar)	–	1	1
Gebelik %	76.0	72.1	74.4
Doğum %	76.0	72.1	74.4
İkizlik % (*)	36.8	38.5	37.5
Kuzu Verimi % (*)	136.8	138.5	137.5
Kuzu Telefati (90 güne kadar)	–	5.6	2.8

(*) Doğuran Koyuna Göre

Tablo : 3 -- Normal ve Kontr - Sezon Merinos Kuzularında Gelişim (Doğum, 30, 60, 90 gün ağırlıkları).

Sezonlar	Cinsi	Doğum Ağırlığı		30 Gün Ağırlığı		60 Gün Ağırlığı		90 Gün Ağırlığı					
		n	x	±Sx	n	x	±Sx	n	x	±Sx			
1976 Normal sezon	Dişi	21	4.14	0.24	21	9.17	0.45	21	15.40	0.84	21	20.75	1.05
	Erkek	24	3.89	0.03	24	10.90	0.48	24	18.70	0.69	24	25.92	0.96
1976 Kontr-Sezon	Dişi	30	4.60	0.15	30	11.87	0.40	29	16.72	0.59	28	19.08	0.64
	Erkek	20	4.76	0.18	20	13.30	0.43	19	18.70	0.84	19	21.75	1.01
1977 Normal sezon	Dişi	27	4.30	0.12	27	9.70	0.45	27	16.00	0.75	27	22.46	0.91
	Erkek	19	4.58	0.26	19	10.66	0.51	19	18.09	0.76	18	25.54	0.94

Tabloda görüldüğü gibi 6 baş KB ve 5 baş KO olmak üzere toplam 11 baş merinos koyun normal sıfat süresinde kızgınlık göstermediklerinden tohumlanamamışlar ve kısır kabul edilmişlerdir. Geri kalan koyunlar gebe kalmışlar ve normal olarak doğumlarını yapmışlardır. Kontr – sezonda % 11. 1 ikizlik ve % 113. 2 kuzu verimliliği elde edilmiş iken aynı koyunlardan müteakip normal doğum sezonda % 37. 5 ikizlik ve % 137. 5 kuzu verimi sağlanmıştır.

1976 normal, 1976 kontr – sezon ve 1977 normal doğum sezonunda doğmuş olan kuzuların doğum, 30 gün, 60 gün ve 90 güne göre gelişim durumları 3 No. lu Tabloda gösterilmiştir.

3 no. lu tabloda görüldüğü gibi; Kontr – sezon kuzularının 90 güne kadar olan gelişimleri, normal sezon kuzularının aynı dönem içerisindeki gelişimlerinden biraz düşük bulunmuştur. Bu durumun; Normal sezon kuzularının 105 günde sütten kesilmiş ve mer'adan yararlanmış olmalarına rağmen kontr – sezon kuzularının, annelerinin normal sıfat sezonuna hazırlanabilmesi için, ortalama 35 günde sütten kesilmelerinden ve mer'adan yararlanmamış olmalarından ileri geldiği zannedilmektedir.. Buna rağmen kontr – sezon kuzuları 5. aydan itibaren diğerlerinin ağırlıklarına ulaşmışlardır.

Sonuç olarak;

1 – Yıl içinde patolojik bozukluklar dışındaki kısırılıktan ileri gelen yavru verimindeki azalmalar, merinos koyunlarda kontr – sezon uygulamakla asgariye indirilebilecek ve yıllık kuzu verimi artırılarak işletme daha kârlı duruma getirilebilecektir.

2 – Kontr – sezon uygulanan koyunlarda bugüne kadar herhangi bir yetiştirme hastalığı, verim düşüklüğü ve kondisyon bozuklukları tesbit edilememiştir.

3 – Kontr – sezon sıfat uygulamasına iyi bir şekilde uyum gösteren merinos koyunlarımızın, bu özellikleri ile 2 yılda 3 doğum yapabilmelerinin mümkün olabileceği kanısına varılmıştır.

ÖZET

Bu çalışma, Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsünde, 1976 yılı normal doğum sezonunda doğum yapmamış 72 baş merinos koyun üzerinde uygulanmıştır. Bu koyunlara 10 Mart – 5 Nisan tarihleri arasında koç katılmış ve Ağustos ayında doğurmuşlardır. Normal sezon dışında, bu uygulama ile yıl içinde % 113. 2 nisbetinde kuzu verimi sağlanmıştır. Aynı koyunlar 1976 normal sıfat sezonu olan Ekim ayında tohumlanarak % 37. 5 ikizlik ve % 137. 5 kuzu verimi elde edilmiştir (Tablo 1 - 2). Normal ve kontr – sezon kuzularında doğum ağırlığı, 30, 60 ve 90 gün gelişim durumları ile ilgili canlı ağırlıklar 3 no. lu tabloda gösterilmiştir.

1 – Merinos koyunlarımızda kontr – sezon sıfat uygulamakla yıl içinde kuzu verimi artırılarak işletme daha kârlı duruma getirilebilecektir.

2 – Kontr – sezon sıfat uygulanan koyunlarda ileriki dönemlerde herhangi bir yetiştirme hastalığına rastlanmamıştır. Koyunlar normal Oestrus göstermişlerdir.

3 – Kontr – sezon kuzularına iyi bir bakım ve besleme uygulandığı takdirde, et fiyatlarının yüksek olduğu Mart – Nisan aylarında, bu kuzular ortalama 40 kg. canlı ağırlığa ulaşmakta ve iyi bir kasaplık güç teşkil etmektedir.

4 – Bu özellikleri ile merinos koyunlarımızın 2 yılda 3 doğum yapabileceklerinin mümkün olduğu kanısına da varılmıştır.

SUMMARY

This study was carried out at Lalahan Zootechnical Research Institute in 1976 on 72 merino sheep that were not given lamb on normal lambing season. These sheep were mated at March 10 – 5 April and they have given birth in august. With this experimentation 113. 2 % lamb production was obtained in counter season of 1976. Whereas 137. 5 % lamb production was obtained from the same sheep at normal mating season of same year (table 1 and 2). The birth weight and the body weight of 30, 60 and 90 day of normal and contre season lambs are shown in table 3.

1 – The lamb production, therefor the profit margin would be increased by applying the counter season mating on our merino.

2 – It has been proved by our observation that any raising disease has not seen in the counter season mated sheep in the futures and they have shown normal oestrus cycle.

3 – If the counter season lambs are fed with nutritions ration and are given good care, they reach an average of 40 kg. live weight, there for they become an important meat source, especially during the March – April period when the meat price is usually high.

4 – It is taught that the merino sheep with above characteristics would give birth 3 times in 2 years.

LİTERATÜR

- 1 — Batu, S. (1965) : Türkiye Koyun Irkları ve Koyun Yetiştirme Bilgisi. A. Ü. Vet. Fak. Yayın No. 184, Ankara.
- 2 — Brice, G. (1972) : Reproduction Chez Les Ovins. Fed national, Paris.
- 3 — Cognie, Y., Colas, G. (1968) : Evolution des Techniques Reproduction Ches Les Ovins. Pâtre, 153 : 17 — 24.
- 4 — Thimonier, J. et Cognie, Y. (1971) : Acceleration des Mises — bas et Conduite D'Elevage Chez Les Ovins. Bull. Tech. d'Information No. 257.
- 5 — Walrave, Y. (1970) : Variations Saisonnières de L'Activite Sexuelle des Races Ovines du Massif Central. Memoire de fin d' Etudes I. T. P. A.
- 6 — Watson, R. H. and Radford, H. M. (1966) : Seasonal Variation Infertility in Merino Ewes . The Reproductive Wastage with Mating in Winter, Spring, Summer or Autumn. Aust. J. Agric. Res. 17 : 335 — 345.